

КОРОЛЬ В.М.

НІМЕЦЬКІ ТА УКРАЇНСЬКІ ДЕРЖАВНІ СИМВОЛИ НА СТОРІНКАХ ОКУПАЦІЙНОЇ ПРЕСИ СУМЩИНИ (1941-1943 рр.)

Активне використання символіки у пропаганді пояснюється тим, що символи самі по собі є образами, готовими до сприйняття. Вони є квінтесенцією ідеологічного вчення чи національної ідеї. За допомогою їх можна ефективно створювати певні уявлення на різних рівнях свідомості людей, на яких спрямована пропаганда.

Відомо, що після приходу німців у 1941 р. в окупованих містах і селах Сумщини, як і на інших захоплених ними територіях, з'явилася нацистська символіка, яку Гітлер свого часу зробив і німецькою державною. Насамперед вона включала свастику.

З метою презентації та висвітлення місцевому населенню своєї інтерпретації цього знаку для пересічних жителів у пресі друкувалася інформація про свастику у вигляді історичних довідок. Так, наприклад, 2 листопада 1941 р. газета "Сумський вісник" писала: "Свастика - це, первісно, лише символ гріючого, животворчого сонця"¹.

Роменська газета "Відродження" у зверненні до українського народу у січні 1942 р. зазначала: "Свастика - це символ розбудженого життя, це знамено спасіння і перемоги надійця та символ його раси"².

Виконуючи пропагандистські функції на сторінках окупаційних газет, розміщувався цей символ. Свастику можна було зустріти як фрагмент на малюнках або числених фотографіях з життя у Німеччині, що були призвані показувати красу, велич та достаток Третього рейху.

Крім того цей символ іноді використовується і в художній літературній творчості. 30 листопада 1941 р. на першій сторінці "Сумського вісника" у вірші "Визволення" Петра Засумського читаємо:

*Хай воля панує в оновленім краї!
Хай свастика мудрості вічно сія!
Цвіти Україно, як квіти весняні,
Історія кличе на нові діла³.*

Потрібно відзначити, що у цих патетичних віршах крім свастики використовуються й українські державні символи часів УНР, в першу чергу, жовто-блакитні кольори прапору:

*Воскресії люди вітаються радо
Їх жовто-блакитний піднявся прапор
О, люба Вкраїно! Твоє тепер свято
Під небом блакитних, золочених зорь⁴.*

Також цікаво спостерігати мимобіжні згадування українського прапору у деяких статтях. Наприклад, у січні 1942 р. у одній статті "Сумського вісника", що описувала життя окупованого Харкова, сказано: "Жовтоблакитний прапор Міської Управи здалеку видно мешканцям Сумської вулиці"⁵.

Певним чином це можна розцінювати як свідчення відкритого використання національних кольорів у містах військової зони окупованої України у зазначений час.

Крім того впродовж деякого часу поруч з назвою газети "Сумський вісник", яка була за німецької окупації найпотужнішим виданням на Сумщині, зображувався ще один символ часів Української революції 1917-1920 рр. - тризуб. Вперше таке зображення з'явилося 1 лютого 1942 р.⁶ Востаннє газета з тризубом вийшла в Сумах 15 квітня 1942 р.⁷ Менш помітні газети, як "Голос Охтирищини" (Охтирка) і "Лебединський вісник" (Лебедин), також використовували аналогічне оформлення у цей час.

Це відносно лояльне відношення німецької окупаційної влади до використання українськими націоналістами своєї символіки пов'язане з бажанням нацистів використати енергію підопічної їм української політичної формації проти Москви і СРСР. Плани щодо цього розглядалися в першу чергу у меморандумі рейхслайтера Альфреда Розенберга від 2 квітня 1941 р.⁸

3 травня 1942 р. у газетах Сумщини українські державні символи не зустрічаються. Вочевидь, саме тоді і закінчився період порозуміння місцевих національно свідомих українців з німцями.

Після розгрому гестапівцями на початку 1942 р. потужної київської групи ОУН(м), яка почала бурхливо розвивати не тільки культурно-просвітницьку, але і самостійну політичну діяльність, німці взяли під жорсткий контроль будь-які прояви ідеї української державності та діяльність націоналістів взагалі. Наслідки цього хвилею прокотилися Україною і дійшли до Сум.

Отже, і німецька, і українська державна символіка, що водночас була партійною символікою німецьких нацистів та українських націоналістів відповідно, використовувалась з метою пропаганди своєї ідеології на сторінках преси. При чому остання із згаданих була на другому плані, а потім перестає використовуватись, що пов'язано зі згортанням співпраці окупаційної влади з українськими націоналістами взагалі.

¹Сумський вісник. - 1941. - 2 листопада.

²Відродження. - 1942. - 2 січня.

³Сумський вісник. - 1941. - 30 листопада.

⁴Там само.

⁵Там само. - 1942. - 14 січня.

⁶Там само. - 1 лютого.

⁷Там само. - 15 квітня.

⁸Косик В. Україна і Німеччина у Другій світовій війні. - Париж; Нью-Йорк; Львів, 1993. - С.495-496.